

Uudet tutkimusmenetelmät sisäilmaongelmien ratkomisessa –tapaus toksisuustesti

Kati Huttunen
Itä-Suomen Yliopisto

Sisäilmaongelmien tutkimusmenetelmät

- Lähtötilanne
  - ✓ Käyttäjien haastattelu
  - ✓ Tiedot rakennuksesta ja sen ongelmista
- Katselmus
  - ✓ Epäpuhtauslähteiden havainnointi
  - ✓ Ilmanvaihdon toimivuuden tarkastus
  - ✓ Käyttötarkoitus ja kunto
- Tutkimukset
  - ✓ Rakennuksen tekninen tutkimus
  - ✓ **Epäpuhtausmittaukset** ja fysikaaliset tekijät
  - ✓ Sisäilmakyselyt

Viranomaisen ohjeet uusista menetelmistä

Asumisterveysasetus, 4§:n 1 momentti:

”Terveyshaittaa selvittäessä on mittauksessa ja näytteenotossa käytettävä standardoituja menetelmiä tai vastaavia muita luotettavia menetelmiä.”

Asumisterveysasetus, 4§:n 4 momentti:

”Uuden mittausmenetelmän luotettavuus ja toistettavuus terveyshaittojen selvittämiseksi on osoitettava asiantuntevan ja riippumattoman sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymän toimijan toimesta.”

Uuden menetelmän hyväksymisprosessi (?)

1. Menetelmän validointi

- ✓ Menetelmän kehittäjä testaa oikeellisuuden, täsmällisyyden ja tarkkuuden

2. Vertailuaineiston kerääminen

- ✓ Menetelmän kehittäjä määrittää ohjearvot vertailuaineiston perusteella
- ✓ Testataan saadut ohjearvot uudessa vertailuaineistossa

3. Viranomaistutkimukseen soveltuvuus

- ✓ Sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymä toimija arvioi soveltuvuuden

(4.) Laboratorion akkreditointi ja hyväksyntä menetelmän käyttäjäksi

- ✓ FINAS tarkistaa, täyttääkö laboratorio laatuvaatimukset
- ✓ Evira hyväksyy laboratorion hyväksytyn menetelmän käyttäjäksi

1. Menetelmän validointi

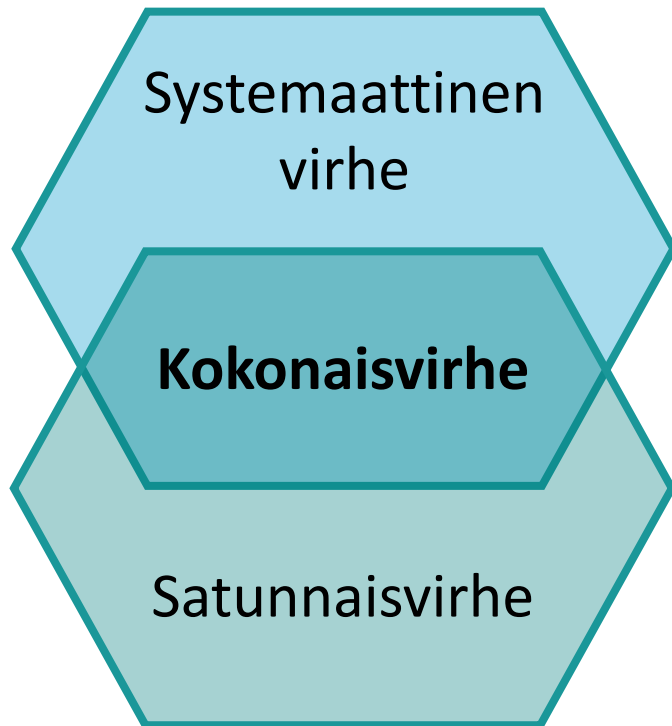
Validointi tulee ulottaa kaikkiin menetelmän osa-alueisiin näytteenotosta raportointiin ja tuloksen tulkintaan asti

- Menetelmän kehittäjän vastuulla
- Suunniteltu testausprosessi
  - ✓ Mittaako menetelmä oikeaa asiaa?
  - ✓ Kuinka täsmällisesti menetelmä mittaa mitattavaa asiaa?
  - ✓ Paljonko mittausepävarmuus vaikuttaa menetelmän tuloksiin?
- Arvioidaan sekä menetelmän suorituskykyä että soveltuvuutta
- Mikäli toimintatapoja tai esimerkiksi näytematriisia muutetaan, menetelmä on validoitava (siltä osin) uudelleen

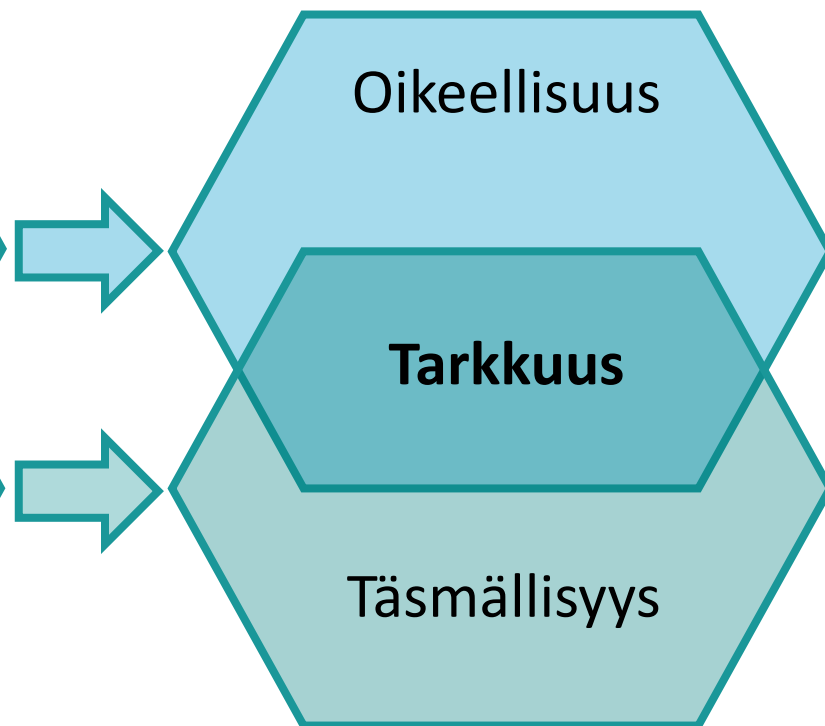
Dokumentaatio!

Peruskäsitteitä

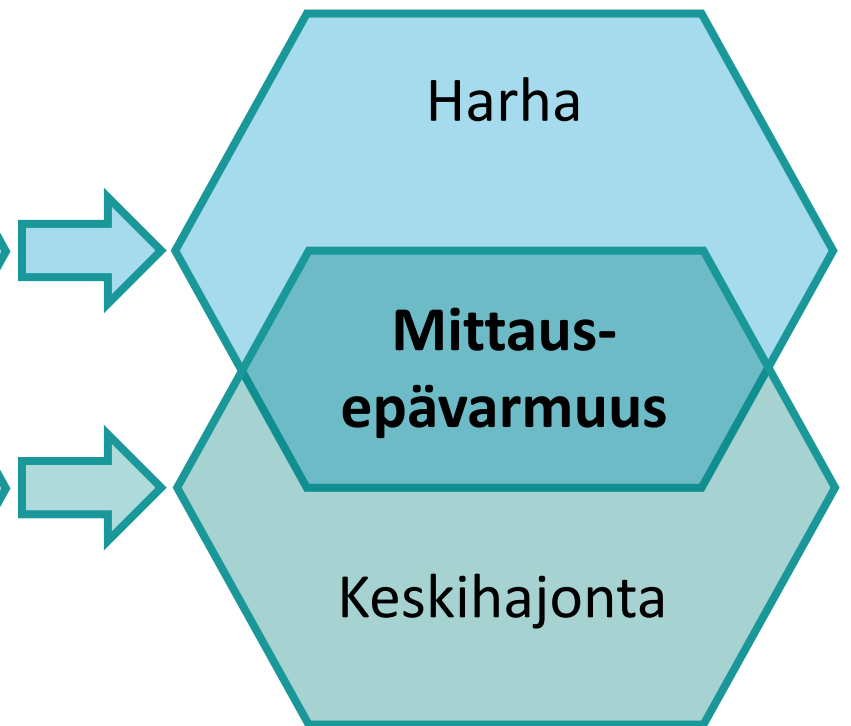
Virhetyyppi

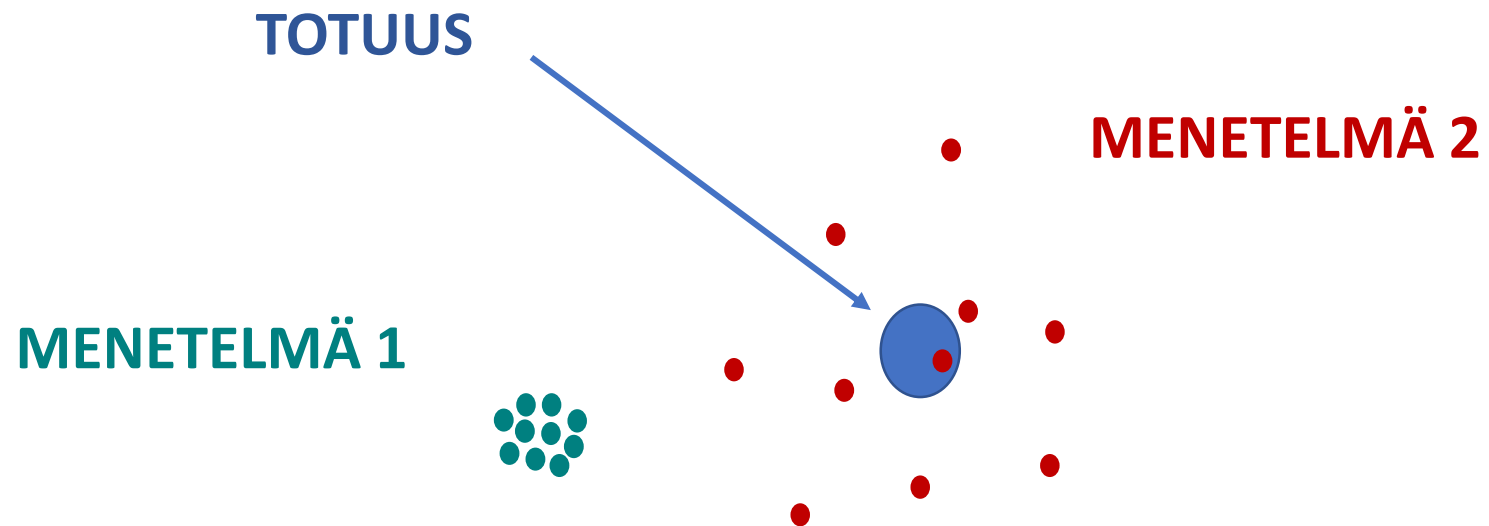
Suorituskyvyn laadullinen kuvaus

Suorituskyvyn määrällinen ilmaisu

Prikulleen väärä vai summittain oikea?

2. Vertailuaineiston kerääminen

- Sokkoutettu näytteenkeräys = mittaaja ei tiedä tulosta etukäteen
- Vertailuaineiston kerää menetelmän kehittäjä (tai riippumaton toimija menetelmän kehittäjän tai viranomaisen toimeksiannosta)
- Aineisto kattaa epänormaalit ja normaalit olosuhteet (esimerkiksi kosteusvauriokohteet ja vertailukohteet)
  - Määritetään ohjearvot, toimenpiderajat
  - Sensitiivisyys ja spesifisyys = herkkyys ja tarkkuus
- Määritetyt ohjearvot testataan uudessa aineistossa
  - Toistettavuus ja luotettavuus
  - Tulkintaohjeet

Tunnusluvut

Testitulos	Vauriokohteet	Vertailukohteet
Positiivinen (Vauriokohde)	Oikea positiivinen: testin havaitsema vauriokohde	Väärä positiivinen: Vertailukohde, jonka testi tunnistaa virheellisesti vauriokohteeksi
Negatiivinen (Vertailukohde)	Väärä negatiivinen: Vauriokohde, jota testi ei löytänyt	Oikea negatiivinen: Vertailukohde, jonka testi tunnistaa oikein

Testin sensitiivisyys eli herkkyys:

Oikeat positiiviset

(oikeat positiiviset + **väärät negatiiviset**)

Testin spesifisyys eli tarkkuus:

Oikeat negatiiviset

(oikeat negatiiviset + **väärät positiiviset**)

Väärä positiivinen

Väärä negatiivinen

3. Viranomaistutkimuksiin soveltuvuus

- Menetelmän kehittäjä kokoaa yhteen validointiprosessista ja vertailuaineistoista kertyneen materiaalin
  - ✓ Mitä menetelmä mittaa?
  - ✓ Mistä tulos kertoo?
  - ✓ Mitä lisäarvoa menetelmä tuo käytössä oleviin verrattuna?
  - ✓ Mihin raja-arvot/tulkintaohjeet perustuvat?
  - ✓ Miten olosuhteiden ja toimintaympäristöjen vaihtelut vaikuttavat tuloksiin?
- Riippumaton toimija arvioi aineiston perusteella, soveltuuko menetelmä sisäilmaongelmien tutkimiseen
- Lausunnon perusteella Sosiaali- ja terveysministeriö hyväksyy tai hylkää menetelmän viranomaiskäyttöön

4. Laboratorion akkreditointi

- FINAS arvioi, täyttääkö laboratorio standardin ISO 17025 vaatimukset
  - ✓ Laadukkaat toimintatavat
  - ✓ Jäljitettävät tulokset laboratoriossa
  - ✓ Vertailumittauksiin osallistuminen
  - ✓ Koskee ensisijaisesti laboratoriotyön teknistä toteutusta, ei arvio menetelmän oikeellisuudesta tai soveltuvuudesta!
- Evira arvioi, hyväksytäänkö laboratorio terveysviranomaisten asumisterveys tutkimuksien tekijäksi
  - ✓ FINASin akkreditoima laboratorio
  - ✓ Viranomaistutkimukseen hyväksytyt menetelmät

Toksisuustestauksen periaate

- Toksisuustestien avulla pyritään osoittamaan riski terveyshaittaan käyttämällä indikaattorina elävää organismia
- Näytemateriaalina käytetty esimerkiksi puhtaita kemikaaleja, hiukkasia (pinnoille laskeutunutta tai suoraan ilmasta kerättyä pölyä) tai ilman sisältämää vesihöyryä
- Indikaattorieliö (bakteeri- tai nisäkässolu, eläin) altistetaan kerätylle näytteelle
- Altistuksen vaikutusta eliöön mitataan analysoimalla esimerkiksi liikkuvuuden, elinkyvyn tai aktiivisuuden muutoksia
- Tuloksia verrataan kontrollinäytteeseen

Toksisuustestaus sisäilmaongelmissa?

- Erilaisia menetelmiä hiukasmaisten, nestemäisten ja kaasumaisten aineiden toksisuuden testaamiseen laboratorio-olosuhteissa on lukuisia
- Kehitteillä on joidenkin tieteellisessä (mekanismi-) tutkimuksessa käytössä olevia menetelmien soveltaminen myös sisäympäristön toksisuuden arviointiin, esim.
  - ✓ Bakteerisolujen elävyys (luminesenssi)
  - ✓ Sian siittiöiden liikkuvuus
  - ✓ Hiiren makrofagien metabolinen aktiivisuus/tulehdusvälittäjäainetuotanto
  - ✓ Rotan/ihmisen neutrofiilien aktiivisuus (luminesenssi)
  - ✓ Ihmisen makrofagien metabolinen aktiivisuus

Toksisuustestin validaation haasteet

- Miten muut toksiset materiaalit vaikuttavat tulokseen?
  - ✓ Polttohiukkaset
  - ✓ Kemikaalit
  - ✓ Pakokaasut
- Mitä näytemateriaali edustaa?
  - ✓ Hengitettävät hiukkaset vs kaasut
  - ✓ Annos?
- Mihin tulosta verrataan?
  - ✓ Talon kosteusvauriostatus?
  - ✓ Ihmisten sairastuvuus?
  - ✓ Mikrobilöydökset?

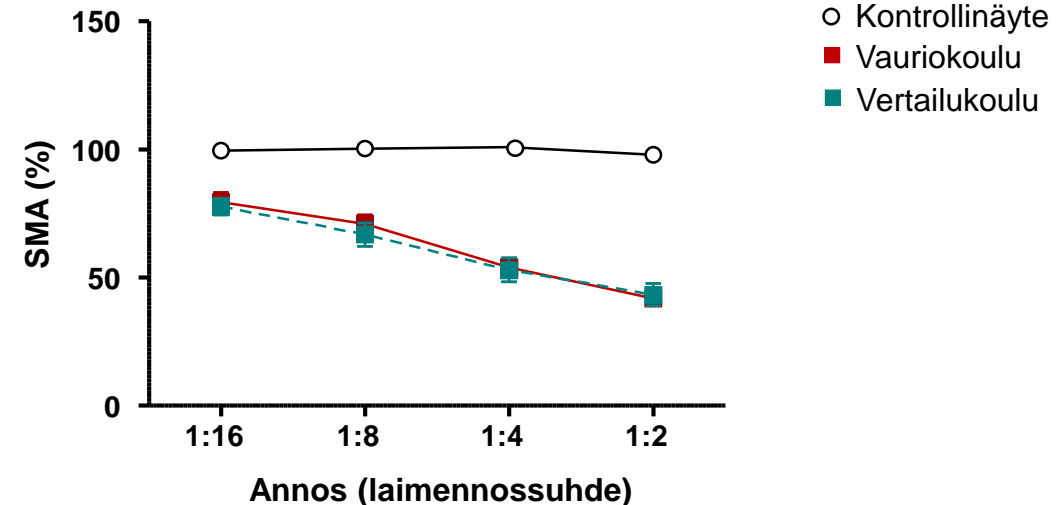
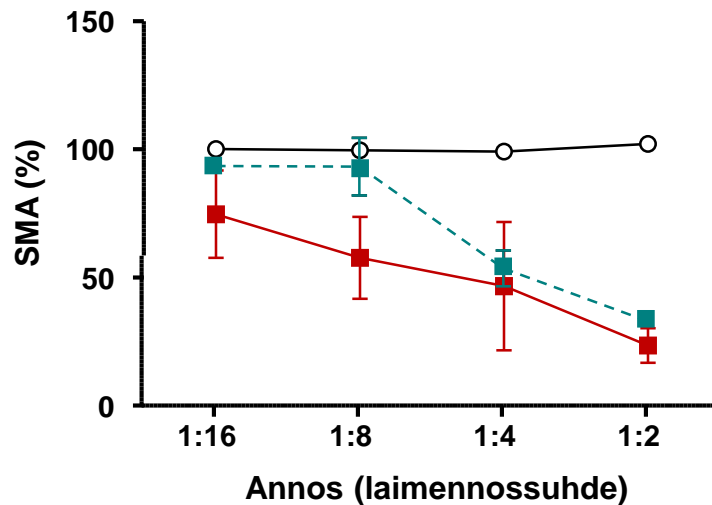

Esimerkki: HOVAVART

”Homevaurion vakavuuden arviointi toksisuustestin avulla (HOVAVART)” -hankkeessa arvioitiin hiiren makrofagien metabolisen aktiivisuuden ja/tai tulehdusvälittäjäainetuotannon sopivuutta kosteusvauriorakennusten tunnistamiseen sisäilman hiukkasnäytteestä

Pilotti: Yksi vaurio- ja yksi vertailukoulu

Vertailuaineisto: 4 vaurio- ja 4 vertailukoulu

Hiiren RAW264.7 makrofagien metabolinen aktiivisuus (SMA, % kontrollista $\pm$ SEM) 24 tunnin hiukkasaltistuksen jälkeen. Hiukkasnäytteet ($>1.9 \mu\text{m}$) on kerätty kosteusvaurioituneesta- ja vertailukoulusta NIOSH –bioaerosolikeräimellä 9 työpäivän ajan, kontrollinäytteenä hiukkasnäytteiden tapaan käsitelty puhdas solujen kasvatusliuos.

Miksi toksisuustestiä ei ole vielä hyväksytty?

- Soveltuvuutta asumisterveystutkimuksiin ei ole vielä todistettu
  - ✓ Usean testatun menetelmän erottelukyky ei riittävä
  - ✓ Julkaistuja vertailuaineistoja ei saatavilla
  - ✓ Tieteellinen näyttö yhteydestä terveyshaittaan (tai kosteusvaurioon) toistaiseksi puutteellinen
- Potentiaalia täydentää sisäympäristön terveyshaitan arvioinnissa käytettävää menetelmävalikoimaa
- Sekä asukkaiden, kiinteistönomistajien että mittaajien oikeusturvan kannalta kuitenkin olennaista, että menetelmän luotettavuus osoitettu ennen viranomaisen hyväksyntää!

Jäikö jotain mielen päälle?

Lisälukemista

Validoinnin suunnittelun opas

Teknologian tutkimuskeskuksen (VTT) v. 2016 julkaisema suomenkielinen opas menetelmien ja laitteiden validoinnin suunnitteluun

<https://www.vtt.fi/inf/pdf/technology/2016/T276.pdf>

